

СБОРНИКЪ

ОТЪ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ.

ЧАСТЪ ТРЕТЯ.

ОТДѢЛЪ I и II

БЪЛГАРСКИ ОБИЧАИ, ОБРЯДИ, СУЕВѢРΙΑ И КОСТЮМИ.

КНИГА VII

(като приложение на кн. I.)

„Бащино огнище не забравяй, стари обичаи
не презирай.“ (Нар. пословица).

„Новъ бунаръ конай, во ветий-отъ пѣ-плу-
кай.“ (Прилепска пословица).

Събралъ и издава

Ю. А. Шапкаревъ.

СОФИЯ.

Печатница на „Либералний Клубъ“.

1891.

ГОДИШНИ ОБИЧАИ.

Отъ Охридъ, Струга, Кукушь и други мѣста.

1. *Постни питулицы.* На 19-й Декемврий вечеръта, спроти Игнатовъ-день, и на 23-й отъ сжций мѣсець, вечеръта спроти Бждникъ, както и на *Неядка*, 5-й Яннуария, спроти Водици, въ Охридъ правятъ *питулицы* отъ тънка каша, печени на нарочити питуличарници и попарени послѣ съ орѣ-

хова вода (врела вода съ стълчени орѣхи), които ги вечеряты вмѣсто друго ястие. Съ часть отъ сжщата каша, непечена още, намазватъ въ образъ на кръстно знамение куминитѣ (оджацитѣ) горнитѣ прагове на кжщнитѣ врата, пощвитѣ, брашненитѣ, хамбаритѣ, бѣчвитѣ и др.

2. *Бждникъ* или *Коледа*.¹⁾ На 24-й Декемврия или на Бждникъ, мощне рано, още отъ темни зори, градскитѣ дѣца или момчета отъ 12-год. възраст на долу, а нѣкога и по-голъми, събрани на дружини по 3—5—10 всѣкоя, отиватъ по кжщитѣ и, съ коледачкитѣ си въ ржка, тропатъ отъ врата на врата, пѣщи пѣсенята: „Сива, сива голобица и пр. (Виж. пѣс. Н-ро 74). Въ всѣкоя кжща, слѣдъ довършванъето пѣсенята, даватъ имъ орѣхи и костени.

Заб. По селата пѣхтъ: „Коледа, бабо, Коледа“ и пр. (Виж. при сжщата пѣсенъ забѣлѣжката). Тамъ, вмѣсто орѣхи и костени, даватъ нарочито направени тестени колачета.

3. *Бждникъ-вечеръ*. На вечерята въ сжщия день, т. е., спроти Божику, турятъ (клаждатъ) на огньтъ една голѣма смрекина пенюшка да гори цѣлата нощъ, прѣзъ която вситѣ домашни люде незаспиватъ, а прѣнощуватъ будни, та отъ това, види се, тая нощъ е нарѣчена: „Бждникъ“, — будникъ.

Заб. а) Смреката, когато гори на огнь, прѣска искри, та, волею-неволею, принудени сж да не спиждтъ, за да се пазятъ да не изгорятъ, съ която цѣль, види се, и турятъ таква.

Заб. б) Въ Кукушко въ сжщата вечеръ до скоро врѣме правели и вечера за *дѣда Божика*. Като ставели вечерата на търпеца, изваждаде я вѣнъ на дворѣтъ, та до три пѣти поканвале дѣда „Божика“ съ овие рѣчи: „Побели, дѣдо Божикъ, да вечераме“. Това, както и по-горнето, за смреката, сродствува до негдѣ съ по-пространно опазений въ Родопскитѣ Българо-Мохамедански села обичаи спроти С. Верковича. Виж. „Веда Словенахъ“, томъ II).

Заб. Въ Самоковъ на Бждникъ месхтъ зелникъ, отъ който по малко ядятъ дури до Водици.

4. *Василица* и *Василичари*. На 1-й Яннуария, дѣцата, събирани на дружини, както и на Бждникъ, съ плетени отъ суровици (тънки прѣчки), *Василичарки* наричанн, въ ржцѣ,

1) Въ Неврокопско, отъ кждѣто, за жалость, не съмь ималъ до сега чествата да почърпнж доста любопитнитѣ и чистонародни обичаи, *Бждника* наричатъ: „*кадилжа*“, по причина, види се, че нея вечеръ подкадватъ съ темянь дѣда Бждника или Колѣда.

отивать по кжциѣ и тропать по портитѣ пѣнци: „Суро'а година, Весела'а божа“, до три пжти. Послѣ, отъ како имъ отворать пжтната врата, влизать въ кжци, та съ Василичаркитѣ си преткать (рижть) въ огньтъ, молителуваещи: „Кѳлку искри (въ огньтъ), тѳлку керки (да има домакинътъ); кѳлку клѳнци (гвозде въ кжцата), тѳлку синци (синове)“ и пр. Потемъ това, дарвать ги костени или орѣхи, а по селата, колачета и сланина, както на Бждникъ.

Заб. Въ Самоковъ на Василица отивать дѣцата по кжцитѣ и, съ стрѣкъ отъ пржчки украсени и никосани, въ ржцѣ, ударять по гърба всѣкого отъ домашнитѣ членове, които даривать ги съ по нѣколко нари.

5. Василичари по селата.

а) Охридски. Дѣцата правять както се рѣче по-горѣ; нѣ Василичари отивать и възрастни и ето какъ:

Спроти нова година, още отъ вечерьта, вситѣ неженети момчета, момци и отъ срѣдня пора женети мжжи отъ всѣкое село отдѣлно се събирать на дружина, подъ име: „Василичари“, които още отъ полнѣ-нощъ отивать низъ селото отъ кжца въ кжца или и въ други ближни села, по слѣдующия начинч:

Облѣкватъ единъ момакъ отъ помежду си съ невѣстински дрѣхи, — везана кошуля (риза), поясъ, гайтанъ, алени шами, везана махрама и пр., та го правять како сжца невѣста, която ще целива ржка всѣкому, кого ще срѣшне и кждѣто ще отива *Василичарската* дружина. Тя (невѣстата) ще играе хорѳ по звукътъ на гайдата, съ която ще свири другъ единъ отъ дружината. Третий единъ отъ помежду *Василичаритѣ* завивать го съ гуна (кепе), зашита въ видѣ на вреце, което допльватъ съ слама така, щото имаедемъ свободни само ржцѣтъ, подзѣтъ и главата си, ще прѣдставлява, както ще се рѣче по-долу, фигура на четвъроного животно. Обѣсватъ му на вратѣтъ звѣноцъ, како на ярецъ (козель) и го карать да върви прѣдъ дружината на четири нозѣ, како четвъроного. Него наричатъ: „*търкалницѣ*“, зацото, вървеещи напрѣдъ, отъ врѣме на врѣме и

отъ мѣсто на мѣсто се растъркалюва по земята. Освѣнъ рѣченитѣ три лица има и четвърто, наричано: „Гаталецъ“. Последниятъ се избира помежду по-онитнитѣ и по-вѣщитѣ въ дружината.

Кога Василичаритѣ отивать отъ кѣща въ кѣща по цѣлото село или и въ друго нѣкое, ближно до нихното, Гаталецътъ върви на чело на дружината, та, като дойдѣтъ до нѣкоя кѣща, той вика: „О, о, о! ѓтфори врата, домакине! Чеидрошка ти подѣ ѓпанка! О, о, о! Сме помнале, домакине, преку тѣкфена лѓза! О, о, о! се скѣна лѓза-та, домакине!; оста-нафме полѓйна вѓйска ѓтаде, полѓйна одѓавде! О, о, о!!“ Помежду това, вситѣ дружинни членове, Василичари, ударятъ съ тоягитѣ си по вратата. Най-послѣ домакинътъ отваря имъ, пречеква ги учтиво и ги дарява: кора сланина, половина погача, гърне вино и др. Прѣди да ги дарува, що-туку Василичаритѣ влезѣтъ въ кѣщата, гайдата свири, невѣстата играе хоро, а търкаляшътъ се търкаля; а на отиванье, невѣстата целива рѣка на вситѣ домашни и приема дароветѣ, които ги предава на нарочито за това избрани отъ помежду дружината слуги, за да ги носѣтъ.

Утрината, вѣз-день, и послѣдующата пощъ, Василичарската дружина се гощава на гостби, приготвени отъ събранитѣ подароци и се веселѣ съ свирби, пѣсни и хора. На нея гозтба и веселба присѣтствувать и участвувать, освѣнъ Василичаритѣ, още и попървитѣ селяни, съсѣдитѣ на кѣщата, въ която става тая гощавка, и селскѣи свѣщенникъ.

б.) Въ Битолскитѣ и Прилѣпскитѣ села въ той день, 1-й януария, още отъ глобоки зори, се събиратъ вситѣ селяни отъ всекое село отдѣлно, та, съ тояги въ рѣцѣ, отивать отъ кѣща въ кѣща и трѓпатъ по вратитѣ. А, кждѣто срѣшнѣтъ песь (куче), ударятъ го, колко що можатъ. Отъ това въ той день вситѣ селски кучета избѣгватъ и се скрийватъ по планината така, щото презъ цѣлий той день куче въ никоя кѣща и въ цѣлото село не се нахожда. Отъ това останахла и народната пословица: „търгатъ рахатъ, како пѣтитѣ на Василица,“ когато казватъ на нѣкого, що тегли судни мѣки.

Когато Василичаритѣ отивать по кѣщитѣ домакинитѣ ги даряватъ, както и въ Охр. села, — сланина, погачи, вино и пр. Най-после, отъ како иснетатъ вситѣ кѣщи, дохождатъ въ сѣдѣ-село. Тамо запалватъ голѣмъ огънь отъ натрупана

на купъ слама и, наредени околу огньтъ на кръгъ и подпрени на тоягитѣ си, викатъ: „О, о о!“ Потемъ това вситѣ прескачатъ преку огньтъ, и така тържеството се свършва.

6. *Топейница*. На сѣщій день за обѣдъ въ г. Охридъ въ всекое семейство правятъ топейница, — тестено печено ястие и дробено на дробенки, като зальци, па попарено съ зоврена мазъ, приблизително на: качамакъ. Въ срѣдъ купътъ топейницата турятъ една чиста пара, та я изменватъ, за да не може лесно да се наиде. Когато ядятъ топейницата, кой ще наиде парата, сматря се за счастливъ, — кжсметлия.

Заб. а.) Наймного се грижатъ и надпредварятъ да я найдхтъ дѣцата, които после се радватъ.

Заб. б.) По селата пара хвърлятъ въ стомна пълна съ вода.

Заб. в.) Парата, що се нахожда въ *топейницата*, зима я домакинътъ, та я туря въ кесето си, за да му събира (привлича) пари презъ цѣлата година. Въ случай че я намѣри нѣкое отъ дѣцата, отъ които мжно и неприятно е да имъ се отнеме, а заедно съ нея, и радостта имъ, размѣняватъ имъ я съ друга, даже поцѣнна, така щото тя непременно трѣба да се тури въ домакиновото кесе.

7. *Водици*, — Богоявление. Деньтъ спроти Водици наричатъ: *Водокурст* въ Охридъ, а: *Неядка* въ Прилѣщъ, защото презъ цѣлий той день не ядятъ нищо, — абсолютно посятъ, гладувать тѣчно, за да земхтъ утрината *агазмо*, — кръстена вода.

Въ сѣщій день вечерта по селата вързватъ съ единъ конецъ пърстень, та го спущатъ въ стомна, пълна съ вода. Утрината рано изваждатъ пърстеньтъ и, ако той е рждасаль, върватъ че презъ тая година ще умре некой отъ кжщнитѣ имъ люде; ако ли излезе чистъ, че нѣма да послѣдва смъртъ никому отъ тѣхъ. Сжще нѣкои върватъ че презъ тая ноцъ се отворало небото, когато спорѣдъ други това чудо ставало срѣщу Преображение Г-дне, на 5—6 августа. (Вижъ въ прикаскитѣ ми № № 21, 22, 23.)

Утрината, на Богоявление, когато се кръцава водата и се хвърли кръстътъ въ езерото, въ Охридъ, безбройни пливци, момци облечени, се хвърлятъ по него въ глобочината на водата, за да го извадятъ. Който отъ нихъ сполучи, получава бакшишь, — подаръкъ отъ Владиката; а послѣ съ кръстътъ въ ржцѣ отива отъ кжца въ кжца у попервитѣ граждани, които тоже го даряватъ всекой съ по нѣколко пари.

Около пладнина въ истийтъ день се събиратъ дружини отъ млади момци или и женети отъ срѣдня пора, та хвърлятъ всекоя дружина по едного отъ помежду си въ езерото цѣлъ, облеченъ, какъвъ що е. За да се опредѣли кой ще бжде хвърленъ, наддаватъ се съ оки вино, — единъ н. п. казва: „азъ давамъ 50 ок. вино за еди кой да се хвърли: „другъ пойма: „азъ давамъ сто оки за еди кого; „Третий, 150 ок. и т. н. т. Оние, за които се наддаватъ, трѣба да общаѣтъ повече отъ колко-що даватъ друзи-тѣ за нихъ, ако искатъ да се избавятъ, та да хвърлятъ другого. Най-сетне, който наддаде повече отъ всики, той ще надвие, т. е. ще бжде хвърленъ оной, за когощо наддалъ послѣдний наддавачъ. Така прави всекоя дружина отдѣлно.

Комуто, спорѣдъ изложеній начинъ, се падне да се хвърли той, облеченъ въ новитѣ си празнични дрехи, въ присѣтствието на многобройна публика, се хвърля отъ върхъ мостътъ въ дълбочина около два челоуѣчески рѣста и пливаещемъ излиза, та бързишкомъ отива си у дома, да се преоблече. Често случвало се, щото дрехитѣ му да замързнатъ на него. По нѣкога, нѣ рѣдко, слѣдствията на той обичай бивали гибелни, — искъпившиятъ се така въ люто зимно врѣме истинва и пострадва а случило се и да умре.

Вечеръта или утрината цѣлата дружина се гошава срѣщу стойността на общаното вино.

Заб. а.) Подобенъ почти обичай има и въ Скопие относително само до младоженцитѣ едногодишни и до годиначетата дѣца, за които обаче ще се изложи въ Год. Скопски обичай. Сѣще и въ г. Самоковъ, както ще видимъ подолу.

Заб. б.) По селата пакъ, искъпенийтъ църковенъ кръсть го купува единъ отъ по между селянитѣ съ наддаване, за въ полза на селската имъ църква, и той тога го зима и го занася у дома си. Купившиятъ го счита се за прѣвъ цѣлата тая година общъ селски кръстникъ, — кръстителъ, кумъ, когото наричатъ вситѣ Св. Иоанъ за презъ тая година. Въ той день цѣлото село отиватъ му на честитенъе. Той пречеква посѣтителитѣ учтиво и ги чърпи съ ракия, вино и пр. Идушката година такъвъ ще бжде другъ, който би наддалъ и купилъ кръстьтъ.

Сѣщия той обичай упражняватъ въ Самоковъ Цинцаритѣ, преселенци отъ Македония.

ГОДИШНИ ОБИЧАИ

въ Скопие.

1. *Вждникъ*. - На Коледа, 24-й Декемврий, на утрото, паручано Вждникъ, както и по другитѣ мѣста, сбиратъ се коледари и отъ кѣща въ кѣща коледуватъ пѣяши: „*Коледа*“.

2. Вечерьта спроти Божику въ всека българска кѣща праватъ повойница, — пита, сарми, костени, смокви, едно кравайче и риба, която (повойница) трѣба да се яде за предпазване отъ гърлоболъ. Отъ костенитѣ найстарийтъ домакинъ зими и хвърля по 3—4 на четири кѣшета, на кръсть, въ кѣщата, като рече: „за много години“. Отъ смоквитѣ, подава на всѣкого отъ челядѣта си по нѣколко. У кравайчето туря се стара пара, както въ Охридъ на нова година; подиръ смоквитѣ, домакинътъ раскърива кравайчето и, една часть отъ него остава за Св. Богородица; втора; за кандилото; трета, за дукина, а останалата часть найседне разподѣля на вситѣ домашни. Ако нѣкой отъ послѣднитѣ е на чуждина, оставатъ една часть и за него. Търсятъ въ коя часть отъ кравайчето и у кого ще се намѣри тя, казватъ че у него тая година ще бжде кжметътъ, та къмъ него обръщатъ всички вниманието си.

Тая пара турятъ въ виненото гърне, дѣто стои презъ тритѣ Божикъни дни, слѣдъ които я изваждатъ и съ единъ конецъ отъ цървена и бѣла коприна я вързватъ за рѣчицата на гърнето, кждѣто стои до Водици. Отъ тамъ тога я отвързватъ и я пазятъ внимателно.

Отъ питата една часть се съхранява до Водици, когато я даватъ на дѣцата, да я изеджтъ, като предназначено нѣщо отъ гърлоболъ.

Костенитѣ, що се хвърлиха по четиритѣ кѣшета на кѣщата, стоятъ тамъ до Богоявление, а сетне ги изметватъ и исхвърлятъ. Отъ нѣкъ не се позволява никому да ханне, за да не го хванжтъ чирей.

Заб. Сжщитѣ обичаи съществуватъ и по селата съ прибавление само на едно, слѣдующето: Пресичатъ едно дебело дърво; неговийтъ пѣнь, „*Вждникъ*“ наричанъ, турятъ го на огньтъ, за да гори презъ вечерьта. Когато приближи на догорване, искараватъ мжжескитѣ си дѣца на вѣнь, а оставатъ само женскитѣ, за да би само они да видятъ когато ще догори.

Това значело: да се раждатъ все женски отъ живата стока на домакиня, т. е., агънца, телци, козлета и пр..

Отъ Рождество до Богоявление, т. е., 12 дни, за честь или отъ страхъ отъ тарамбакътъ, женитѣ не работятъ никаква важна работа, като: преденъе, влаченъе, пранъе и пр., а още отъ вечерята предъ Божиикъ скрийватъ работнитѣ орждия, а особито гребенитѣ, хуркитѣ и вретената, за да не се видятъ на яве. ¹⁾ А мнозина, даже и мъжи презъ тие 12 дни не излизатъ нощемъ изъ кжшата си.

3. *Нова година.* У всека кжша въ той день се прави топеница, както и въ Охридъ, съ ралзика само че пара не се туря. Честитяватъ новата година и правятъ Суроваки, както въ Самоковъ, съ дренови пръчки, частички отъ които забодватъ и на топеницата.

4. *Богоявление.* Колкото младоженци имало презъ истекшата до тога година, срѣщу Богоявление или водокърстъ, шегги окжнятъ въ р. Вардаръ, по слѣдующия начинъ:

Зетътъ (младоженикътъ) зима едно шише ракия и леблебля, та утива у бекяритѣ отъ еснафа си, и ги попитва, колко гроша ще му искатъ, за да не го фърлятъ утриньта въ рѣката? и, спорѣдъ материалното му състояние, съгласяватъ се на едно количество отъ 20—100 гроша, които имъ ги наброява. Потемъ това, почърпватъ се съ донесената отъ младоженика ракия. Утриньта бекяритѣ се събиратъ и заедно съ еснафскій си чаушинъ направятъ една китка цветие и на нея завързватъ жълтици на цървенъ коприненъ конецъ нанизани, та търгватъ, съпровождани отъ свирци, и дохождатъ у младоженика. Отъ тамъ зиматъ го и го отвеждатъ на р. Вардаръ; попърскватъ го тамъ по лицето нѣколцина отъ тѣхъ до три пжти, а една махрама отъ невестинска страна послужва, за да го избришватъ, която после зиматъ си я бекяритѣ. Отъ тамъ връщатъ се всички у зетовата кжша, дѣто ги почърпватъ съ ракия и разни мезета, при които непрѣменно трѣба да фигурира и нѣкое сладко-астие.

Сжшето ще постжпятъ съ младоженецътъ до три пжти, т. е., еднѣжъ още ще го отведе на реката кумътъ и еднѣжъ, — деверитѣ, макаръ каквито студове и да бждатъ.

А на вторий день отъ Богоявление, — на Св. Ивановъ-день, сжшето става и съ невеститѣ.

¹⁾ Виж. обич. за русалинитѣ въ Кук. и обич. за 1-й Мартъ въ Охридъ.

Напротивъ, ако би младоженецътъ отъ вечерята още не се предварително услови съ бекяритѣ и не имъ заплати, спорѣдъ, както се каза погорѣ, тога утринята, като дойдътъ у дома му, зимать го, отвеждатъ го на Вардаръ и го фърлятъ цѣль въ рѣката; а той въ такъвъ случай, прѣдварително бива си приготвенъ и облеченъ въ ветхитѣ си дрѣхи.

Заб. Този богоявленскій обичай, хвърлянето въ Вардаръ, упражнявалъ се е отъ страна на Християнитѣ и върху Турци, знаменити личности, правителствени чиновници, аги, бегове и др., съ цѣль да се извлѣче нѣкое количество вино, съ което авторитѣ послѣ да погуляжтъ.

Казаното за младоженцитѣ се упражнява и върху годишнитѣ отрочета, на мъжкитѣ, въ първий, а на женскитѣ, въ вторий день отъ Богоявление. Събира се цѣлий еснафъ, на който принадлежи бащата на новородено годишначе; зимать дѣтето отъ дома му и го отнесватъ на р. Вардаръ. Тамъ го попрѣскватъ съ китка натопена въ рѣката и пакъ го възвръщатъ у дома му. Родителитѣ му тога почърпватъ гоститѣ окжители на дѣтето имъ съ ракия, вино и пр..

Заб. Приблизителенъ съ горѣописанитѣ обичай на сжщий празникъ упражнява се върху младоженцитѣ, отрочетата и акушеркитѣ (бабитѣ) въ г. Самоковъ, както слѣдва:

а.) Когато земжтъ млада невѣста, въ понедѣлникътъ слѣдъ свадбата роднинитѣ и съсѣдкитѣ жени, както се изложи и въ брачнитѣ обичаи, завеждатъ я съ малко стомниче или стъкло-ибриче въ рѣка на чешмата, за да налѣе вода. Она вситѣ заведивши я жени полива ги съ вода и ги дарява съ по единъ даръ. Освѣнъ това, въ сжщегодишнй празникъ на Богоявление вситѣ получивши отъ невѣстата даръ жени, включително и кумицата съ кумътъ, биватъ у младоженцитѣ поканети на гости. Они, като отиджтъ, занесватъ имъ дарове, състоящи отъ мѣдни сждове, — тещия, тенджера или нѣколко сахани и пр., и по едно шише ракия и овощия за мезе. Отъ като се събержтъ вситѣ поканети гостинки, предъ да сѣднжтъ на обѣдъ, двамата младоженци, облечени въ ветхитѣ си дрѣхи, излизатъ въ срѣдъ дворътъ, край чешмата или вадата, ако има таква въ кжщата. Слѣдователно, вситѣ гостинки нарѣдъ, като се започне отъ кумътъ и кумицата, наливатъ по единъ котелъ вода и посипватъ младоженцитѣ на вързъ главитѣ имъ, първо, зета, а по него, и невѣстата, които се натопватъ како въ море да сж паднали, ставатъ како уљуляйки, или прилепи. Това се чини съ вситѣ

тѣзгодишни младоженци, т. е., съ тѣзи, що сж се оженили презъ цѣлата тая година, отъ минжлогодишний празникъ на Богоявление, та до тогавашний.

Предъ да ги полиятъ съ вода, зетътъ целива десница на кумътъ, сѣдва на коленици, обърнхтъ къмъ истокъ и се прекръства, та тога сипватъ му вода връзъ главата. Въ котелътъ съ вода турятъ единъ стръкъ здравецъ и ѝчмень. Този обичай наричатъ тамъ: „Топеница“.

Заб. Този сжщий обичай съ малки нѣкои разлици сжществува, чини ми се и у други мѣста по Сѣверна и Южна България.

Слѣдъ свършванieto на тозъ обрядъ. вситѣ сѣдватъ на търпеца, та обѣдватъ. На разотиванъето, гостинкитѣ даряватъ невѣстата съ по нѣколко пари.

б.) На третий день отъ Богоявление, 8-й Януар. бабитѣ по занятие, (акушеркитѣ) поканватъ на гости всичкитѣ оние родили жени, които презъ цѣлата тая година всекоя баба избабила, (освѣнъ ако роденото отроче въ промеждутъка на това врѣме е умрѣло). Родившитѣ, като дойдхтъ всекоя у своята баба заедно съ отрочето си, донасятъ ъ по единъ даръ, сжстоящъ отъ единъ топъ нѣкакъвъ за дрѣха платъ или, по сиромашкитѣ, шамия за носенъе на глава или друго нѣщо подобно.

Преди угощението всекоя отъ дошли-тѣ „рожденки“, както ги наричатъ, посипва бабата, права и облечена стояща въ дворътъ, или ъ полива само съ единъ бардакъ вода, да си измие рѣцѣтѣ. На отиванъе гостинкитѣ, бабата дарява малкитѣ имъ дѣца съ мънички подароци, убетчета, н. п., шрстенчета, кръстчета или други подобни дребискулии. Той день го наричатъ: „бабинъ-день“, който сжществува и по други мѣста низъ България.

5. *Първий Февруарий.* Трифуновъ день. И тукъ, въ Скопие, квкто и въ Охридъ, закрояватъ лозята, като отъ освятената въ църковъ вода зима всекой домакинъ и покрופва лозieto си.

Заб. Въ Орханыйскитѣ села св. Трифуновий празникъ се празнува цѣли три дни, отъ който първий наричатъ: първъ Трифунъ, вторий, — вторъ и седне третъ.

6. *Прочка,* поклади. Вечеръта правятъ пита, сварватъ сѣло яйце, зиматъ и халва, и съ конецъ, завързанъ единийтъ му край на тавана, а на другий му край рѣдомъ, понапрѣдъ часть питата, седне яйцето и найседне, часть отъ халвата, хамкатъ всекой.

Заб. Сжщото почти, съ малки нѣкои разлпки става и въ Воденъ.

Заб. Сжщия обичай за хамканье халва сжществува, както видѣхме, въ Битоля, а пакъ и другагдѣ изъ България, именно въ Габрово и на други още мѣста.

Конецътъ, слѣдъ исхамкваньето, запальватъ, както и въ Охридъ, отъ което гадаятъ и предсказватъ кой колко ще живѣе, като започнатъ отъ стария домакинъ.

7. *Гьургьевденъ*. Всекой зима вода отъ витела въ р. Вардаръ и по нѣколко вѣрбени гранки, съ които накичватъ вратитѣ и опасватъ се съ по едно гранче, както правятъ въ Охридъ съ трѣвата: „вратика“ и „дебелика“.

Презъ нощта мъжи и жени искхпватъ се или въ помештий вителъ или въ нѣкоя воденица. Ходещи за на искхпвенье, момитѣ клюкватъ по вратитѣ на кхщитѣ, въ които знахтъ че живѣхтъ неженети момци, като завързатъ на резетата имъ чесновъ или цървенъ лукъ, подразумѣваещи съ това че ги търсятъ за себе.

Като отидхтъ на витела, всекоя мома изважда престилката си, брѣсва я у водата, като каже: „както се вие вителтъ, така да се вихтъ момцитѣ около мене“.

А отъ вечерята, колко дѣца има до 10 годишна възраст, съ единъ конецъ отъ цървена и бѣла коприна вѣрзватъ една чиста пара, завързватъ я на трѣндафилово дърво. Съ водата, що донесватъ отъ витела, омиватъ дѣцата. Заранята зиматъ вѣрзаната на трѣндафила пара и я вѣрзватъ около рхцѣтѣ на дѣцата си. Сжщата утрина мѣрятъ се на кхнтаръ, както е обичай на всекждѣ почти.

8. *Първий Май*, както всекждѣ.

9. *Русална срѣда*. Отиватъ да бератъ 'ума, която наричатъ: русална 'ума, за да имъ растатъ коситѣ, като си михтъ главитѣ съ нея. Тамъ кхдѣ хумата, мъжи, жени, моми и пр. играхтъ хора и се веселятъ.

10. *Духовъ-денъ*. Вижъ Битолский обичай, съ бардачета и прочее.

11. 24-й Юний — Иванъ денъ — Еповъ денъ. Правятъ съ дрѣхитѣ, както и въ Охридъ. Освѣнь това цѣлата нощъ чекатъ да се отвори небото, както въ Охридъ вѣрватъ за на Богоявление или на Преображение.

12. До Преображение грозде не яде никой, както и въ Охридъ. Тога ще принесхтъ въ църковъ и, слѣдъ като му се чете отъ свещеника молитва, свободно е всекому да яде вече.